

TRONDHEIM KOMMUNE

Flerfaglig blick i barnehagen, Kvello 2020

Felles fokus

Begrepsavklaring

- Felles fokus kalles også delt fokus, felles eller delt oppmerksomhet samt triangulert samspill, på engelsk «shared focus» eller «joint focus»
- Felles fokus innebærer at to personer retter sin oppmerksomhet mot det samme – det kan være noe konkret eller abstrakt
 - Eksempler på konkret felles fokus er når et spedbarn og dets far ser på en uro som beveger seg eller en leke
 - Eksempler på abstrakt felles fokus kan være et samtaletema eller leketema

Omfatter en del barn

- Det har lenge vært kjent at barn/personer innen autismspekteret har vansker med felles fokus – som også bekreftes i nyere forskning
 - Ref.: Barbaro & Dissanayake, 2013; Bedford et al., 2012; Billeci et al., 2016; Brewer, 2017; Charman, 2011; Dawson et al., 2010; Elison et al., 2013; Elsabbagh et al., 2013; Ibanez, Grantz, & Messinger, 2013; Falck-Ytter et al., 2015; Kasari et al., 2010; Kleberg, 2018; Messinger et al., 2013; Mundy et al., 2017; Thorup et al., 2017; Thorup et al., 2016; Veness et al., 2014; Vivanti et al., 2011; Winder et al., 2012; Woolfenden et al., 2012

(... forts.)

- Men, flere typer av vansker følges gjerne av vansker med å opprette og holde felles fokus, for eksempel:
 - Oppmerksomhets- og konsentrasjonsvansker
 - Hyperaktivitet
 - Kognitive vansker
 - Språkvansker
 - Atferdsvansker
 - Desorganisert tilknytning

Starter tidlig

- Barn viser spede ferdigheter til å inngå i felles fokus når de er 4–6 måneder gamle
 - Ref.: Beier & Spelke, 2012; Morales et al., 1998
- Det er først ved 9–14-månedersalder at barn flest gjennomgår de 4 stadiene i utviklingen av felles fokus
 - Ref.: Carpenter et al., 1998

(... forts.)

■ **Stadium 1**

- Ved 4–6 måneders alder begynner barn å se omkring seg og ikke primært søke omsorgspersonenes blikk. Når barnets blikk «vandrer» bort fra blikk-kontakten med omsorgspersonene, vil sensitive omsorgspersoner følge barnets blikk og gjerne kommentere det barnet ser på og dele opplevelsen barnet har
 - Ref.: Sigman & Kasari, 1995
- Man kan si at dette er et stadium karakterisert av at omsorgspersonen følger barnets blikk for å *etablere* felles fokus med det. Det indikerer at omsorgspersonen er sensitiv og mentaliserer

(... forts.)

- Noen omsorgspersoner opplever det som en avvisning når barnet ikke primært møter deres blikk, og vil gjerne velge blant to strategier:
 - påkalle barnets oppmerksomhet ved å stille seg foran der barnet ser, eller lage lyder, bevegelser eller berøre barnet for å få det til å se på dem, eller
 - å distansere seg emosjonelt og ignorere eller avvise barnet, f.eks. ved å redusere volumet av eller kvaliteten i samspillet med barnet.

(... forts.)

■ **Stadium 2**

- På dette stadiet responderer barnet når omsorgspersoner peker for å opprette felles fokus med det. Når voksne sier: «Se der!», vil barnet spontant følge pekeretningen

- Ref.: Kasari et al., 2006; Scaife & Bruner, 1975

- Dette viser at barnet har ferdigheter i å respondere på andres initiativ til felles fokus

- Ref.: Seibert et al., 1982

(... forts.)

- Stadium 2 består av tre trinn:
 - Første trinn: Barn responderer ved at de følger peking på nære objekter. Ofte berører omsorgspersonens finger objektet for å oppnå felles fokus
 - Denne ferdigheten er utviklet innen barnet er 8–10 måneder gammelt
 - Ref.: Murphy & Messer, 1977
 - Andre trinn: Barnet følger peking mot objekter som befinner seg på lengre avstand – pekefingeren berører ikke objektet
 - Denne ferdigheten skal være etablert når barn er omkring 14–15 måneder gamle
 - Ref.: Murphy & Messer, 1977

(... forts.)

- Tredje trinn: Barnet orienterer seg gjennom å følge andres blikk. Når barn er mellom 12–18 måneder gamle, kan de benytte andres blikk til å lede seg til steder som i utgangspunktet var utenfor deres synsfelt, f.eks. å finne kosebamsen. Foreldrene viser med blikket at den f.eks. ligger bak sofaen i stuen
 - Ref.: Butterworth & Jarrett, 1991
- Foreldrene veksler (alternerer) da blikket mellom barnet og sofaen. Barnet vil så krabbe bak sofaen for å hente den forlagte bamsen
- Barn skal ha utviklet gode ferdigheter på stadium 2 når de er omkring 12 måneder gamle
 - Ref.: Corkum & Moore, 1995

(... forts.)

- Når barn er mellom 14–24 måneder gamle, skiller de også godt mellom voksnes peking som er myntet på dem, og peking som handler om andre forhold
 - Ref.: Behne et al., 2005

(... forts.)

■ *Stadium 3*

- På dette stadiet kan barnet peke for å oppnå noe, for eksempel peke på mat som det ønsker, eller en leke som er utenfor dets rekkevidde, og som det ønsker at den voksne skal hjelpe det med å få tak i. Barnet *oppretter* felles fokus med den andre for å få *bistand*. Dette benevnes som *protoimperative* blikk / peking
 - Ref.: Bates, 1976

(... forts.)

- Imperativ kan oversettes med befaling. Barnet har skjønnt at andre ikke alltid vet hva det ønsker, det må kommunisere ved å påkalle oppmerksomhet og etablere felles fokus ved peking. På dette stadiet bruker barn andre som middel for å oppnå noe. Målet er altså for eksempel å få tak i leken eller å få mat etc., og andre må utføre handlingen
 - Ref.: Sárriá et al., 1996
- Barn skal ha utviklet ferdigheter på stadium 3 når de er mellom 9–12 måneder

(... forts.)

- Det er 3 trinn på stadium 3:
 - Første trinn: Barnet tar initiativ til felles fokus ved alternering av blikk mellom omsorgspersonen og det objektet barnet ønsker (Baron-Cohen, 1997). Barn begynner med slik alternering når de er 9–12 måneder gamle, og ferdigheten skal i alle fall være tydelig utviklet når de er 14–18 måneder gamle
 - Ref.: Tomasello, 1995
 - Neste trinn er at barnet ikke bare alternerer med blikket og peker, men bruker gester og vokaliserer (lager lyder). Det skjer først gjennom enkle lyder, slik som «dah!», «ahh!», «iiih», osv. Etter hvert blir barnets valg av lyder mer nyansert, slik at de tydelig signaliserer emosjoner slik som frustrasjon, iver, spenning, usikkerhet, osv. Det skjer fra 12-månedersalderen av
 - Ref.: Mundy et al., 1992

(... forts.)

- Tredje trinn kommer med barns språkutvikling. Da initieres felles fokus gjennom utsagn rettet mot den voksne
 - Ref.: Jones & Carr, 2004
- 1-åringer peker ikke bare for å påkalle voksnes oppmerksomhet, men korrigerer fra nå av også de voksnes fokus når det er feil
 - Ref.: Liszkowski et al., 2006a; 2006b

(... forts.)

■ *Stadium 4*

- Når barn er mellom 12–14 måneder gamle, så når de stadium 4
- Det kjennetegnes av *protodeklarativt* blikk / peking (Bates, 1976). Det handler om at barnet tar initiativ til å *etablere* felles fokus
 - Ref.: Seibert et al., 1982
- for å *dele* med andre
 - Ref.: Jones & Carr, 2004; Tomasello et al., 2007

(... forts.)

- Barnet søker samspill med den voksne ved for eksempel å vise frem objekter for å etablere lek, eller det peker på noe for at den voksne skal si hva objektet heter eller kommentere på objektet
- Slik lek starter ved 10-månedersalderen med at den voksne tar imot og gir tilbake objekter til barnet, og dette følges av at man sier «vær så god!» og «tusen takk!»

(... forts.)

- Forskjellen på *protoimperativ* (stadium 3) og *protodeklarativ* (stadium 4) peking er rollen som tillegges den andre personen:
 - i protoimperativ peking er den andre et middel for å nå noe
 - mens i protodeklarativ peking er målet å oppnå samspill med den andre

Nært knyttet til felles fokus

- Basalkompetanser er nært knyttet til hverandre. Det forklarer hvorfor felles fokus bygger på oppmerksomhets-, emosjons- og atferdsregulering i tillegg til eksekutive funksjoner
 - Ref.: Brooks & Meltzoff, 2002; Morales et al., 2005; Mundy & Acra, 2006; Mundy & Sigman, 2006; Todd & Lewis, 2008; Vaughan et al., 2007; Woodward, 2003

(... forts.)

- Kvaliteten i felles fokus hos sped- og småbarn er en god indikator på hjernens generelle modenhet
 - Ref.: Gansle, 2007; Henderson et al., 2002; Kees-Jan et al., 2012; Morales et al., 2005; Nichols et al., 2005

(... forts.)

- Kvaliteten på barns oppmerksomhetsregulering er en viktig prediktor (indikator) for deres språkutvikling
 - Ref.: Ribeiro et al., 2011
- Språkutviklingen i de første 6 år handler primært om å lære seg nye ord. Fra barn er 1 ½ gamle og fram til skolestart tilegner de seg i snitt omkring ni nye ord per dag! Språklig kompetanse ved skolestart er en meget god prediktor for skolefaglige prestasjoner
 - Ref.: Duncan et al., 2007; Rowe et al., 2012
- For å mestre kravene som stilles i 1. klasse i skolen, må norske barn beherske omkring 6000 ord, og helst 10 000 ord

(... forts.)

- Barn som responderer på felles fokus, som selv tar initiativ til felles fokus og som sjekker ut omgivelsene ved å få omsorgspersonene til å benevne og forklare (sosial referering), har som oftest god språkutvikling
 - Ref.: Goldin-Meadow & Butcher, 2003; Sigman & Kasari, 1995
- Når barn har vansker med å etablere felles fokus, innebærer det at de får mindre kunnskap om objekter, for begrepssettingen hos barn i de første 6 til 7 år skjer hovedsakelig under felles fokus
 - Ref.: Bono et al., 2004; Laing et al., 2002; Mervis et al., 2003

(... forts.)

- Observasjoner av samspill viser at tidlig i det andre leveåret vil barn som hører et nytt ord, gjerne alternerer (veksler frem og tilbake) blikket mellom foreldrenes munn/øyne og objektet. Slik assosieres objektet med det nye ordet
 - Ref.: Baldwin, 1991
- De voksne vil gjerne uttale ordet flere ganger så lenge barnet alternerer blikket

(... forts.)

- Det er to sammenhenger mellom felles oppmerksomhet og språkutvikling:
 - Svake ferdigheter i felles fokus leder til at barnet får med seg færre ord
 - I hjernen er sentra som styrer språk nært knyttet til sentra som styrer oppmerksomhet, konsentrasjon og selvregulering. Hjerneorganisk dysfunksjon i ett område av hjernen, innebærer ofte at andre sentra som ligger nær også rammes
 - Ref.: Bishop, 2015; 2017

Konsekvenser for hvordan man støtter barna

- Hjelpen for mange barn som har svak lekekompetanse er å koble et barn som har svak lekekompetanse med 2–3 andre barn som har god lekekompetanse og er psykisk og emosjonelt stødige

(... forts.)

- Man setter i gang en lek som barnet som har svak lekekompetanse behersker og synes er motiverende (lek i liten gruppe)
- Man passer på at den gode leken fortsetter

(... forts.)

- Men, metoden baseres på at barna har ferdigheter i observasjons-læring
- Observasjonslæring forutsetter at barnet har mentaliseringsferdigheter
- Mentalisering er tredje trappetrinn, men en god del av de barna som har svak lekekompetanse har vansker på andre trappetrinn: felles fokus

(... forts.)

- Er det svake ferdigheter i felles fokus, må barna stimuleres i dette
- Man finner hvilket stadium barnet er på, og så jobber man via lekeaktiviteter der kjerneelementene bør være:
 - Turtaking (hver sin tur i samspillet)
 - Blikk-kontakt (men ikke ved autismspektervansker)
 - Samarbeid
 - Verbalisering av hva som foregår i leken (den voksne mentaliserer med en ytre dialog)

